

Kalkınma Atölyesi Kooperatifi:
Sessizleriz Sesi Olmak-
Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçileri için
Savunuculuk Yapmak

Emel Özdora Aksak
Daniela V. Dimitrova

İmtiyaz sahibi
Kalkınma Atölyesi adına
Ertan Karabıyık

Genel Yayın Yönetmeni
Özgür Çetinkaya

Yazı İşleri Müdürü
Kurtuluş Karaşın

Katkıda Bulunanlar
Doç. Dr. Emel Özdora Aksak
Ertan Karabıyık
Seda Mutluer

Çeviri
Erem Melis Türkkkan
Özgür Çetinkaya

Tasarım & Uygulama
Kurtuluş Karaşın
Grafik Tasarım

Baskı
Altan Matbaası
312 394 8 394

Yönetim Adresi
Üsküp Cad. 16/14
Çankaya / Ankara
Tel: 0 312 439 15 45

Yayın Türü
KA Akademi, Kalkınma Atölyesi'nin yılda iki
defa yayımladığı akademik bir dergidir. 1000
adet basılır, ücretsiz olarak dağıtılır.

Bu yayın bir kamu malıdır. Bir kısmı veya
tamamının alıntı yapılabilmesi
ve çoğaltılabilmesi için Kalkınma
Atölyesi'nden izin alınmasına gerek yoktur.

**KALKINMA
ATÖLYESİ**

Bilim, Kültür, Eğitim, Araştırma, Uygulama,
Üretim ve İşletme Kooperatifi

Çankaya Mah. Üsküp Cad. No: 16/14
0 541 457 31 90 / Çankaya - Ankara

info@ka.org.tr

www.ka.org.tr

kalkinmatolyesi

kalkinmatolyesi

Başlarken...

Arthur Page Kamu İletişiminde Dürüstlük Merkezi'nden (Arthur Page Center for Integrity in Public Communication) dezavantajlı gruplar ve göçmenler ile çalışan sivil toplum kuruluşlarını (STK) incelemek için bir araştırma fonunu aldığımızda Suriyeli göçmen topluluklarla çalışan kuruluşlara öncelik verdik. Araştırmamızın hedefinde dünyada en çok göçmene ev sahipliği yapan ülke olması nedeniyle Türkiye'deki ve Avrupa Birliği topraklarına geçişte sınır komşularımızdan biri olması nedeniyle Bulgaristan'daki sivil toplum kuruluşları vardı. Elliye yakın farklı boyut ve amaçlara sahip sivil toplum kuruluşu yetkilisi ile derinlemesine görüşmeler yaparak özellikle Suriyelilerden oluşan göçmen topluluklara nasıl yardım ettiklerini, başarı öykülerini, iletişim stratejilerini ve yaşadıkları sıkıntıları inceleyerek akademik yazına katkı sağlamayı hedeflemiştik. Bu çalışmalardan "İp Üzerinde Yürümek: Türkiye'de Mülteci ve Göçmenlerle Çalışan STK'ların Karşılaştıkları Olanaklar ve Sıkıntılar" (Walking on a Tightrope: Challenges and Opportunities for Civil Society Organizations Working with Refugees and Migrants in Turkey) başlıklı ilki sadece Türkiye'deki STK'lar üzerineydi ve VOLUNTAS: Uluslararası Gönüllü ve Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar akademik dergisinde 2021 yılında yayınlandı. Aynı araştırma fonundan çıkan ve Türkiye ve Bulgaristan'daki STK'ların bir kıyaslamalı analizini içeren ikinci makale ise Mayıs 2022'de Paris'te 72.si düzenlenen Uluslararası İletişim Derneği (International Communication Association) Konferansı'nda Global İletişim ve Sosyal Değişim Birimi tarafından En İyi Makale ödülüne layık görülmüş ve bizi çok gururlandırmıştır. Bağlamın Önemi Var mı? İki Komşu Ülkede Göçmen STK'larının Karşılaştıkları Olanaklar ve Yaşadıkları Sorunlar (Does Context Matter? Opportunities and Challenges for Migration NGOs in Two Neighboring Countries) Sınır bölgesi Çalışmaları Dergisi'nde (Journal of Borderland Studies) hakem değerlendirmesi sürecindedir. Burada sizinle paylaştığımız, aynı araştırma projesinden çıkan 3. çalışma ise aslında en dezavantajlı ve savunmasız gruplarla çalışan ve onlar için hak savunuculuğu yapan Kalkınma Atölyesi'nin bizi çok etkileyen cesur ve iş aşıyla dolu hikayesidir. Biz bu çalışmayı çok severek hazırladık, umarız sizler de severek okursunuz.

Doç. Dr. Emel Özdora-Akşak

Kalkınma Atölyesi Kooperatifi: Sessizleriz Sesi Olmak- Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçileri için Savunuculuk Yapmak¹

Emel Özdora Aksak²

Daniela V. Dimitrova³

Gelişmekte olan ülkelerde genellikle hükümetler kırılgan ve dezavantajlı toplulukların ihtiyaçlarını gidermek veya bu gruplar için olumlu bir sosyal değişim yaratmaktan daha çok sosyal, politik ve finansal problemlerle uğraşabildiğinden sosyal sorunlar ve kalkınma ilgili konularda mücadele etme görevi sivil toplum kuruluşlarına (bundan böyle STK’lar olarak anılacaktır) biçilmiştir. 1990’lardan bu yana STK’ların, özellikle kadın hakları, çevre, HIV/AIDS ve kara mayınlarının yasaklanması gibi alanlarda etkili programlar ve savunuculuk yoluyla önemli kazanımlar elde eden uluslararası STK’ların (INGO’lar) küresel düzeyde destekçilerini ve paydaşlarını harekete geçirmeleri beklenmektedir (Hortsch, 2010, s. 130). Kalkınma odaklı STK’ların temel amacı, dezavantajlı grupların çıkarlarını ve endişelerini dile getirmek ve onları savunmaktır. “Kalkınma üzerine çalışan STK’lar, özellikle özel uzmanlığa

sahip oldukları veya endişelerine kulak verilmesi gereken alanlarda, popüler katılım ve sosyal projeler üzerine tartışmaların düzenli birer katılımcıları haline geldi” (Nelson, 2000, s. 479). Yine de, STK’ların sosyal değişim savunuculuğu, kamuoyu tarafından gerekli takdiri görmediğinden veya akademik ilgisizlikten dolayı “gizli” görünmez kalabilir.

STK’lar, savunuculuk çalışmalarında bilgi ve iletişim araçlarının önemi konusunda derin bir anlayış geliştirerek, yalnızca anahtar politika yapıcıları değil, aynı zamanda medya söylemi ve kamuoyunu da hedef almaktadır (Jordan & van Tuijil, 1998). Medya ile yapıcı ve destekleyici ilişkiler kurmak, geleneksel ve dijital medyayı etkin bir şekilde kullanmak STK’lar için bir diğer önemli zorluk alanı olarak görülebilir. İhlen ve diğerleri (2015), finansal ve insan kaynaklarının mevcudi-

¹ Bu makalenin İngilizce orijinali: Özdora-Aksak, E., & Dimitrova, D. (2021). “Giving Voice to the Voiceless: The Case of Development Workshop Collective in Turkey,” (pp. 109-127), In Source, G. (ed.) Media, Cultural & Communication Studies: Global Perspectives on NGO Communication for Social Change. Routledge.

² Emel Özdora Aksak, Bilkent Üniversitesi.

³ Daniela V. Dimitrova, Bilkent Üniversitesi

yeti, değişen hedef kitleleri anlama ve politik hedefler için strateji oluşturma (tarafsız kalmak veya taraf olmak) gibi ek zorluklara dikkat çekmektedir. Ayrıca, artan farkındalık ve politika değişikliği için etkin savunuculuk, STK'lar için bir diğer önemli zorluk alanı olmuştur. Sogge (1996), kendi savunuculuk çabalarının önemini ve etkisini değerlendirirken düşünömsellik ve özeleştirilme eksikliğinin altını çizer. Nelson (2000), bu tür eleştirilerin “STK'ları savunuculuk projelerinin daha bilinçli ve tutarlı bir değerlendirmesine yönlendirmesi gerektiğini” öne sürmektedir (s. 486).

STK'ların savunuculuk faaliyetleri de Türkiye’de benzer bir yol izlemiştir. Türkiye’de özellikle dışlanmış/ ötekileştirilmiş topluluklara odaklanan Kalkınma Atölyesi Kooperatifi (KA) bu alanda çalışan bir STK’dır. KA, kamu, sivil, özel sektör ve akademisyenler ile birlikte yönetim, sosyal kalkınma, eğitim ve çocuk ve gençlik alanlarında programlar ve projeler geliştirmekte ve uygulamaktadır. KA’nın güçlü olduğu ilgi alanları şöyledir; göçmenlere ve dezavantajlı gruplara odaklanan mevsimlik işçi göçü; çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması; cinsiyet dengeli yerel kalkınma; kapsayıcı eğitim ve yaşlanma. Buna ek olarak, KA, Türkiye’deki en dezavantajlı gruplara, özellikle hem Türkiyeliler hem de Suriyeliler tarafından görmezden gelinen, aynı zamanda ana akım medyanın radarı dışında kalan, Suriyeli Domlar ve Abdallar başta olmak üzere, göçebe ve yarı göçebe gruplara ses olmak için çalışan birkaç yerel STK’dan biri olarak kabul edilebilir.

Türkiye, Kuzey Hindistan’dan göç yollarında bir geçiş noktası olması nedeniyle, çeşitli Roman toplulukları olan Domlar, Romlar ve Lomlardan oluşan geniş bir nüfusa ev sahipliği yapmıştır. Irak, İran, Suriye, Lübnan, Ürdün, Mısır ve Türkiye’de yaşayan Domlar, bugün Ortadoğu’daki Roman topluluklarını oluşturmaktadır. Hindistan ve Pakistan’dan başlayıp Anadolu ve Karadeniz’i izleyerek Avrupa ve Rusya’ya, oradan da Kuzey Amerika’ya ulaşan Romlar, Türkiye’deki Romanların sadece bir kolunu oluşturmaktadır. Kafkas Dağları’nı aşarak Azerbaycan, İran, Ermenistan ve Türkiye’ye ulaşan Lomlar, Türkiye’nin kuzeyin-

de yaşayan Roman topluluklarının geri kalanını oluşturmaktadır (Kalkınma Atölyesi, 2020). Abdallar ise, Sünni olmayan, Türkçe konuşmayan, gezgin bir yaşam tarzına sahip Müslümanlardır ve müzikteki yetenekleriyle tanınırlar. KA ekibi, bu grupları daha marjinal ve politize topluluklar anlamına gelen “marjinalleştirilmiş” olarak adlandırılmak yerine dezavantajlı ve kırılgan olarak görölmelerini sağlamaya önem vermektedir.

Bu önerileri akılda tutarak, bu nitel vaka çalışmasında ele almaya çalıştığımız kapsayıcı sorular, belirli bir STK’nın sadece birlikte çalıştıkları topluluklarla ilişkilerini değil, aynı zamanda sosyal değişim için STK’ların savunuculuk faaliyetlerinin farklı seviye ve bileşenleri hakkında daha derin bir kavrayış geliştirmek amacıyla diğer STK’lar, devlet kurumları, şirketler ve medya ile olan ilişki dinamikleri ile etkileşimi ile de ilgilidir. Son on yılda, STK’lar ana akım gazetelerin ön sayfalarında yer bulma ve akademisyenlerin odak noktası olmasına rağmen, henüz “çok az çalışma, (farklı) TSO’ların [üçüncü sektör kuruluşları], özellikle kuruluşlar arasındaki işbirliği ve olası rekabet ile ilgili etkileşimi araştırmaktadır” (Garkisch ve diğerleri, 2017, s. 1870). Bu nedenle, çok ihtiyaç duyulan STK savunuculuğu bağlamını sağlamak ve STK’ların dahil olduğu bir ilişkiler ağını ortaya çıkarmak için KA’nın kapasite ve yetenekleri ayrıntılı olarak bu çalışmada incelenmiştir.

Sonuç olarak, bu bölüm (1) KA’nın savunuculuk çabalarını araştırmaya ve (2) Suriyeli göçmenler arasında en dezavantajlı ve kırılgan gruplara yönelik etkinliklerini ve bu alanda çalışma nedenlerini değerlendirmeye odaklanmaktadır. Bu nedenle, bölümün temel amacı, bu yenilikçi STK’nın Türkiye’deki dezavantajlı topluluklar hakkında farkındalık yaratmaya ve toplumsal değişim ve kalkınmayı teşvik etmeye yönelik iletişim ve savunuculuk çabalarını ortaya çıkarmaktır. Konuya, yürüttükleri çalışmalar ve muhtemelen karşılaştıkları zorluklar hakkında daha derin bir anlayış geliştirmek için niteliksel bir perspektiften yaklaşan bu vaka çalışması, STK yetkilileriyle, toplum içindeki sosyal değişim ve kalkınma üzerindeki etkilerini Türkiye bağlamında anlamak için derinlemesine görüşmelerle desteklenmektedir.

Bununla birlikte, bu bölümde sunulan vaka çalışması, dezavantajlı grupları daha iyi entegrasyonu ve güçlü ve daha çeşitli bir sivil toplum varlığı için çalışan politik ve ekonomik kalkınmanın benzer aşamalarındaki diğer bağlamlara aktarılabilir.

Türkiye Sivil Toplumunda STK'ların Önemi

Sivil toplumun kritik bir bileşeni olarak STK'lar, ana akım medya kurumlarının yanı sıra devlet kurumları, diğer STK'lar ve Avrupa Birliği veya Birleşmiş Milletler gibi uluslararası/uluslararası kuruluşlarla ilişkiler kurar, yönetir ve sürdürür. Ana hedefleri genellikle dezavantajlı toplulukların kaygı ve karşılaştığı zorlukları anlamak ve ele almak (Jordan & van Tuijl, 1998), farkındalığı artırmak ve lobicilik yapmak (Ihlen, Figenschou ve Larsen, 2015), yasal ve topluluk aktivizmi yapmak (Paker 2019) ve yararlanıcıları adına savunuculuk faaliyetleri yürütmek gibi çeşitli alanlara girer. Bahsedilen alanlardaki faaliyetlerini ve projelerini biliyor olsak da, literatürde STK'ların kendi bakış açılarını ve seslerini yansıtan çalışmalar bulunmamaktadır. Nitekim Ihlen ve ark. (2015), sivil toplum aktörlerinin kullandıkları stratejileri ve karşılaştıkları zorlukları tartışarak savunuculuğu nasıl uyguladıklarını inceleme ihtiyacına dikkat çekmiştir. Garkish, Heidingsfelder ve Beckmann (2017) da üçüncü sektördeki ilişkilerin ve farklı aktörler arasındaki karşılıklı bağımlılıkların araştırılmasının değerli bir araştırma alanı olduğunu vurgulamaktadır.

1980'lerden bu yana, Türkiye'deki sivil toplum sahnesi, kısmen artan sivil aktivizm ve kökleri 1920'lerde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına dayanan sivil toplum genişlemesi nedeniyle daha hareketli hale geldi. Halihazırda Türkiye, özellikle 2011 yılında Suriyeli göçmenlerin gelişinden bu yana, "ekolojik sürdürülebilirlik, iklim değişikliği, cinsiyet eşitsizliği, insan hakları, eğitim, demokratik katılım, kimlik eklemi, bir arada yaşama ve

mülteciler" gibi konulara odaklanan aktif bir STK ortamını teşvik etmiştir (Paker, 2019, s. 10). Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetinin 2016 yılı sonrası darbe girişimi tasfiyeleri muhalif sivil toplum sesini olumsuz etkilemiş olsa da, STK'lar siyasi ve toplumsal baskılara rağmen hâlâ toplumsal değişim yaratmaya çalışıyor. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı'nın son istatistikleri, şu anda ülke içinde faaliyet gösteren 119 bin 731 aktif STK olduğunu göstermektedir (İçişleri Bakanlığı, n.d.).

Suriyeli göçmenlerin gelişi, hizmet ve hak temelli birçok kuruluşun Türkiye'deki dezavantajlı gruplara yardım etmeyi amaçlayan çeşitli projelerde aktif olarak yer almasına yol açmıştır. Türkiye'deki STK'ların karşılaştığı zorluklardan biri kaynak rekabeti olmuştur - özellikle de Suriyeli mülteci girişimlerinin Avrupa Birliği'nden fon aldığı ve Türkiye'deki STK sahnesini canlı bir arı kovanına dönüştürdüğü 2015'ten beri. Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar olmalarına rağmen, STK'lar giderek artan bir şekilde sınırlı kaynaklar için mücadele etmek zorunda kalıyor ve bu da şirketleşmeleriyle sonuçlanıyor. STK'lar işbirliğine açık olduklarını sürekli ifade ederken, kaynaklar için yaşanan rekabet işbirliğine dayalı iletişim ve bilgi paylaşımı potansiyelini bastırıyor. *"Kuruluşların bilgiyi, özellikle de aynı kaynaklardan fon sağlamak için tipik olarak rekabet eden kuruluşlar için özel veya önemli olduğu düşünülen bilgileri paylaşma konusunda genel bir isteksizliği mevcuttur"* (Mayers, Reynolds & Haselkorn, 2005, s. 89).

Birçok sivil toplum kuruluşu savunuculuk rolü üstlenmeye çalışmaktadır. Beck (1997), etkili savunuculuğun, potansiyel olarak hükümet veya şirket politikalarını lehlerine değiştirmek/güçlendirmek için insanların dünya görüşlerini etkilemesi gerektiğini belirtmektedir. Bir konuyu ulusal gündeme getirerek politika oluşturma süreçlerini etkilemek gücü bir araya getirmek ve bir araya gelmekle ilgilidir (Ortmann, 2012). Ancak savunuculuk, yalnızca şirket veya hükümet politikalarını değiştirmekle ilgili değildir. Savunuculuk bir topluluğu güçlendirmekle başlar. Jordan ve Van Tuijl'e (2000) göre, "Savunuculuğun altında yatan işlev, genellikle daha zayıf toplulukların öz saygısını artırmak, özgüvenlerini geliştirmek,

bütünlüğü oluşturmak ve karşılıklı güveni teşvik etmektir: sağlıklı bir topluluk geliştirmek için tüm temel bileşenler.” (s. 2052). Bu çalışmada da KA'nın savunuculuk yoluyla topluluk inşasını geliştirip geliştiremeyeceğini anlamaya çalışıyoruz.

Kalkınma Atölyesi Kooperatifi

KA, 2004 yılında Türkiye'deki sosyal kalkınma projelerinde çalışmak üzere vizyoner bir grup profesyonel tarafından kâr amacı gütmeyen bir kooperatif olarak kurulmuştur. Kooperatif, Türkiye'nin kalkınma politikalarında bir boşluğu doldurmak ve her büyüklükteki projenin sürdürülebilirliğine, uygulanmasına ve başarısına katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur. Türkiye'de ve dünyada toplumsal değişim ve kalkınma alanındaki bir kuruluşun olağan tercihi olmadığı için kooperatif yapısı bir STK için özgün bir niteliktedir. Çalışma yapıları, insan hakları ve çocuk hakları temelli, toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı toplumsal kalkınma yaklaşımını bütünlükten, her bir çalışmanın tematik odaklı olduğu programlar yerine, ortak deneyimler üreten ve alt-atölyelerden oluşan bir geleneğin kurulmasını öngörmektedir. Tüm inisiyatifleri, kuruluşun misyon ve vizyon beyanının yanı sıra bir sosyal işletme kooperatifi için gerekli olan kural ve prosedürlere uyar.

KA, zaman içinde sürdürülebilir kalkınma kavramını ve sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğin her boyuttaki genel kalkınma politikaları-na ve projelerine dahil edilmesi gerektiği gerçeğini de benimsemiştir. 1992 yılında Rio'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi ile başlayarak, Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin açıklanmasından bu yana her alanda sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik uluslararası çabalar devam etmektedir. Bu hedefler arasında aşırı yoksulluğun, açlığın ve cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması, anne ve çocuk sağlığının iyileştirilmesi, kadınların etkinliğinin artırılması, çevresel

sürdürülebilirliğin sağlanması ve kalkınma için küresel işbirliği yer almaktadır. Bu nedenle, KA'nın temel hedefleri, Birleşmiş Milletler'in Binyıl Kalkınma Hedefleri ile örtüşmektedir.

Bu hedeflere ulaşmak için KA, sosyal antropologlar, sosyologlar, uluslararası ilişkiler uzmanı, biyolog ve ormancılık uzmanları gibi çeşitli uzmanlık alanlarına sahip profesyonellerden oluşan bir çalışma grubuna sahiptir. KA, bu farklı uzmanlıklara dayanarak, sivil toplum kuruluşları ve ilgili üretici birlikleri için ve onlarla birlikte, saha araştırmasına ve yararlanıcılar, sorumlu kurumlar ve konunun uzmanları ile yüz yüze etkileşime dayalı, yönetim, sosyal kalkınma, eğitim, çocuklar ve gençlik gibi çeşitli alanlarda programlar geliştirir ve uygular. Bununla birlikte KA, yerel aktörlerin (diğer sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları, karar vericiler, liderler, etkilenen gruplar vb.) katılımıyla farkındalık artırma ve ortaklık oluşturma faaliyetleri yürütür. Amaçları, gençleri, kadınları, eğitim aktörlerini, üreticileri, topluluk üyelerini ve liderlerini ve dezavantajlı grupları karar alma süreçlerine katılmaları, haklarını öğrenmeleri ve muhtemelen kendi çözümlerini başlatmaları için güçlendirmektir.

Son 20 yılda, KA'nın Türkiye'deki gündemi, özel, kırsal ve kentsel kalkınmanın yanı sıra uluslararası entegrasyona odaklanmıştır. Bu bağlamda, KA uluslararası desteklerle bir dizi kalkınma projesi planlamış ve uygulamıştır:

- Hollanda Büyükelçiliği'nin mali desteğiyle Türkiye'de Uluslararası Mevsimlik Tarımsal Göç Projesi (Haziran 2015–Mayıs 2016).
- Pamukta Çocuk İşçiliği Risklerinin Azaltılması (Ekim 2015–Kasım 2016), Hollanda Büyükelçiliği'nin mali desteğiyle Türkiye'deki pamuk tedarik zincirlerinde çocuk işçiliği sorunlarını araştırmak için Adil Çalışma Derneği ile eyleme dayalı bir işbirliği.
- Güney Türkiye'deki Kırılgan Suriyeli ve Mارجinal Göçmenlerin Sağlığının İyileştirilmesi ve Korunması Projesi (Mayıs–Kasım 2016), uluslararası sivil toplum kuruluşu GOAL ile işbirliği içinde, Avrupa Komisyonu İnsani

Yardım ve Sivil Genel Müdürlüğü'nün mali desteğiyle Koruma- Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları (ECHO) ve AB İnsani Yardım Fonu.

- Hollanda Büyükelçiliği'nin mali desteği, UNICEF Türkiye Ofisi Program İşbirliği Anlaşması ile Çocuk İşçiliğinin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Program ile Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliğinin Önlenmesine Yönelik Yasal ve Kurumsal Boşlukların Azaltılması Projesi (Eylül 2017-Ağustos 2018).

Bu projelerin gösterdiği gibi, KA diğer STK'lar, devlet kurumları, vakıflar, uluslararası yardım kuruluşları (örneğin, UNICEF veya Uluslararası Çalışma Örgütü) dahil olmak üzere çeşitli kuruluşlarla ve aynı zamanda kâr amaçlı şirketlerle (gizlilik anlaşmaları nedeniyle açıklanamadı) yakın bir şekilde çalışmaktadır. STK'nın çalışmaları temel olarak yerel kalkınma programları, araştırma ve kapasite geliştirme, kooperatifçilik hareketi, arıcılık, mevsimlik işçi göçünü ve çocuk işçiliği ile mücadeleyle kapsamaktadır. Yerel liderler ve toplum temelli kuruluşlarla ortaklıklar, sadece Türkiye'de değil, aynı zamanda küresel olarak sosyal kalkınma alanında yeni yaklaşımların geliştirilmesine katkıda bulunan demokratik bir şekilde aktif katılımı teşvik etmek için iyi bir modeldir.

Belirli bir STK'ya odaklanan bu araştırma, Türkiye'deki dezavantajlı ve kırılgan topluluklarla çalışan KA'nın sosyal değişimi teşvik etmede uyguladıkları belirli stratejileri ve karşılaştıkları temel zorlukları anlayarak iletişim ve savunuculuk çabalarını ortaya çıkarmaya çalışıyor. Bu bağlamda, aşağıdaki araştırma sorularının yanıtlarını arıyoruz:

- Araştırma sorusu 1: Kalkınma Atölyesi Kooperatifi, Türkiye'deki mevsimlik gezici tarım işçileri gibi dezavantajlı gruplar adına savunuculuk yapmak ve iletişim kurmak için hangi stratejileri kullanıyor?
- Araştırma sorusu 2: Türkiye'nin sosyo-kültürel bağlamında Kalkınma Atölyesi Kooperatifinin karşılaştığı temel zorluklar nelerdir?

Yöntem

Bu nitel vaka çalışması, Türkiye bağlamında bir STK olan KA'nın savunuculuk stratejilerine ve bu alanda deneyimlediği zorluklara odaklanmaktadır. Belirli bir olgunun anlaşılmasını kolaylaştıran vaka çalışması, bir birey, grup veya organizasyon düzeyinde bileşenleri tanımlamak, açıklamak, tahmin etmek veya kontrol etmek için süreçlerin ve aktörlerin ayrıntılı çalışmasını içerir (Farquhar, 2012; Gagnon, 2010; Woodside & Wilson, 2013). Vaka çalışması bulguları, çalışılan bağlam hakkında derinlemesine içgörüler sağlar, nasıl, ne zaman ve neden sorularını yanıtlar (Yin, 2009). Bu çalışma, Türkiye'de STK savunuculuğunun nasıl yürütüldüğünü ve KA'nın karşılaştığı zorlukları anlamak için tek örnek olay incelemesi yöntemi kullanılmaktadır. KA'nın kurulduğu 2004 yılından bu yana yer aldığı tüm faaliyet ve projelere ilişkin ikincil verileri analiz edilmiştir. Ancak, zengin verilerin keşfedilebilmesi için ikincil verilerin desteklenmesi ve birincil verilerle tamamlanması gerektiğine inanıyoruz. Katılımcıların bakış açılarını ve anlamlarını özgürce ve açık bir şekilde yansıtmalarına (Denzin ve Lincoln 2005), bakış açılarını ortaya çıkarmalarına (Kvale, 1996) ve başlangıçta araştırmacı(lar) tarafından düşünülmemiş olan alanlara ışık tutmalarına (Gill, Stewart, Treasure & Chadwick, 2008) olanak tanıyan esnek yapıları (Britten, 1999) nedeniyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirdik.

Görüşmeler, KA'nın anahtar uzmanlarından biri olan, kurucu ortaklardan ve sosyal kalkınma uzmanı Ertan Karabıyık ve çocuk hakları uzmanı Sinem Sefa Bayraktar ile gerçekleştirilmiştir. Aslen bir orman mühendisi olan ve daha önce UNICEF Türkiye ülke ofisi için tam zamanlı bir danışman olan KA Genel Sekreteri Ertan, özellikle göçmen çocukların eğitimi, mevsimlik gezici tarım işçileri ve diğer kırılgan göçmen gruplar ve Türkiye'deki Roman ve Suriyeli Dom topluluklara odaklanan sosyal kalkınma çalışmaları konusunda 30 yılı aşkın deneyime sahiptir. Sinem ayrıca Türkiye'de çocuk koruma ve gençlik projelerinde 15 yıllık UNICEF ülke ofisi deneyimine sahiptir ve KA'da

son 5 yıldır proje yöneticisi ve danışman olarak aktif olarak çalışmaktadır. Bununla birlikte, çeşitli AB teknik projelerinde danışman olarak çalışmaktadır. Her iki bilgi kaynağı da kendilerini insan hakları aktivistleri ve savunucuları olarak tanımlamaktadır. Her ikisi de uzman danışman olarak sözleşmeye dayalı çalışmaktadırlar. Kooperatifin proje bütçesine bağlı çalışma yapısı çok sayıda tam zamanlı personelin işe alınmasına olanak vermemektedir.

Görüşme Katılımcıları	
Ertan Karabıyık	KA kurucu ortak, genel sekreter ve sosyal kalkınma uzmanı
Sinem Sefa Bayraktar	KA program yöneticisi ve çocuk hakları uzmanı

Görüşme soruları, katılımcı gizliliği ve etik araştırma prosedürlerini sağlamak için görüşme yapılmadan önce araştırmacıların kurumlarının etik kurulları ve inceleme kurulları tarafından onaylanmıştır (Beck ve Manuel 2008). Görüşme süreci çalışma ortamlarını görmemiz ve sahip oldukları tüm rapor ve araştırmalara erişebilmemiz için kooperatif ofisinde başladı. Ayrıca daha sonra incelenmek üzere bir dizi tanıtım materyali ve raporu kooperatiftan edindik.

İki anahtar bilgi kaynağıyla, Sinem ve Ertan, ilk görüşme, Eylül 2019'da İngilizce olarak (sorunsuz çeviri sağlamak için bazı Türkçe çevirilerle birlikte) yapıldı ve yaklaşık iki buçuk saat sürdü. Britten'in (1999) önerdiği gibi, sahadaki deneyimlerini ve yakınlık kurmak için STK'nın bir parçası olmaya nasıl karar verdiklerini sormak gibi daha basit sorularla başladık ve yavaş yavaş karşılaştıkları zorluklar ve diğer kurum/kuruluşlarla çalışmayı nasıl gördükleri gibi daha hassas konulara geçtik. Katılımcılardan ayrıca kendilerini tanıtmaları, rol ve sorumluluklarını açıklamaları ve daha sonra birlikte çalıştıkları belirli hedef grupları tanımlamaları ve KA'nın önemli başarılarını paylaşmaları istendi. Sorulan diğer sorular, kuruluşun uyguladığı belirli projeler ve devam eden bir projenin tanımı ile bu alanda yeni başlayanlar için tavsiyeleri hakkındaydı. Katılımcılardan

ayrıca medya kuruluşlarıyla ilişkileri, iletişim ve savunuculuk çabalarını daha ayrıntılı olarak açıklamaları istendi. İki kişilik bir araştırma ekibi de kapsamlı ve temsili verilerin toplanmasını sağlamada etkili olduğunu kanıtladı (Hammersley & Atkinson 1995). Takip ve teyit görüşmesi Mart 2020'de düzenlendi ve bu da yaklaşık iki saat sürdü. Burada her iki görüşmeci ile bir taslak paylaşılmış ve geri bildirimde bulunma ve ayrıntı eklemeler yapma fırsatı verilmiştir.

Bulgular

Misyon ve Deneyim

Hem Sinem hem de Ertan, KA'yı hizmet temelli değil, "hak" temelli bir STK olarak tanımlamaktadır. Her ikisi de öncelikle kanıta dayalı savunuculuk, farkındalık artırma, kapasite geliştirme, eğitim ve politika geliştirme ile ilgilenmektedir. Bu nedenle, yalnızca sahada araştırma yaparken veya pilot programlar veya girişimler üzerinde çalışırken, mülteci nüfusu veya diğer kırılgan topluluklarla hizmet sunumu için doğrudan ilişki kurmazlar. KA'nın benzersiz sosyal kooperatif yapısı, onları diğer yerel STK'lardan farklı kılmaktadır. Kâr amacı gütmeyen bir kooperatif ve misyonlarıyla uyumlu olarak KA, Türkiye'de yaşayan en kırılgan ve dezavantajlı toplulukların yaşamalarını iyileştirmeye yardımcı olmak için araştırma yapmaya ve kanıta dayalı savunuculuk yapmaya odaklanmaktadır (Şekil 6.1).

Suriyeli göçmenler 2011 yılında Türkiye'ye gelmesine rağmen, KA bu grupla dört yıl sonra çalışmaya başlamıştır. O zamanlar Türkiye hükümeti henüz sadece göçmenlere odaklanmıyordu, bu nedenle bu alandaki ilk projeler birleşik bir grup olarak göçmenlere odaklandı. Aynı sıralarda, mevsimlik tarım işlerinde Türkiye vatandaşlarının yerini Suriyelilerin almasıyla Türkiye'deki tarım işçilerinin yapısında da bir değişiklik görmeye başladılar. KA'ya göre, şu anda mevsimlik tarım işlerinde işgücünün çoğu göçmen topluluklar tarafından giderek daha fazla karşılanıyor, çünkü çok fazla

Şekil 1 Adana ilinde mevsimlik gezici tarım işçilerinin biber tarlası yanındaki geçici çadır yerleşimi. Kaynak: Kalkınma Atölyesi'nin izniyle (2018).

çalışmayı gerektiren bu işlerde herkes çalışmak istemiyor. Mevsimlik tarım işçiliğini emek açısından çukurun dibi olarak tanımlıyorlar. Ertan, “Entegre edilmesi ve bulunması en kolay işler enformel piyasadır, bu nedenle bu alanlarda kolayca entegre olunur. Bu işler görünmez, denetlenmeyen, dinamik, geçici ve yüksek talep gören işlerdir.”

Bugün Türkiye’de mevsimlik tarım işçileri büyük ölçüde göçmen gruplardan oluşmaktadır. 2016 yılında Türkiye, ECHO’nun fonlarını serbest bırakarak Suriyeli göçmenlere yerelde desteklemek için Avrupa Birliği ile bir anlaşma yaptı. Bu finansman planı tarafından desteklenen projeleri uygulamak için uluslararası kuruluşlar yerel STK’larla çalışmak zorunda kaldı. Ertan, güç dengesinin eşitlikçi kurulmadığı çalışma sözleşmelerinden şikâyetçi. Türkiye’deki büyük uluslararası kuruluşların uygulayıcı ortakları olarak çalışan daha küçük yerel ve ulusal STK’ların çoğu için birçok yetki, kimlik ve görünürlük sorunu yaratan bir durum oluşuyor: “İşi biz yapıyoruz, ancak yalnızca tedarikçi veya hizmet verici olarak görünüyoruz.”

İletişim Stratejileri

Kalkınma Atölyesi, örnek teşkil eden savunuculuk materyalleri, raporlar, haritalar, haber bültenleri ve kitapçıklar gibi birçok yayın üretmesiyle ön plana çıkmaktadır. 2016 yılından sonra sadece ulusal düzeyde değil, küresel düzeyde de birçok platformda yer almıştır. Örneğin, 2018’de, Türkiye’nin deneyimlerini sergileyip Türkiye’de bulunan Suriyeli, Gürcü, Afgan, Azeri, İranlı ve Iraklılardan oluşan göçmen topluluklar arasında mevsimlik işçilik ve çocuk işçiliği konusunu daha görünür hale getirmek için Küresel Göç Sözleşmesi Zirvesi’ne katılmıştır.

Yakın bir zamanda KA ekibi, CCRM (Cross-Regional Center for Refugees and Migrants, Bölgeler Arası Mülteciler ve Göçmenler Merkezi) tarafından Aralık 2019’da İstanbul’da düzenlenen MENA bölgesinde bulunan dezavantajlı göçmen grupların karşılaştıkları zorlukları dile getirmek için küresel çerçevelerin uygulanmasına ilişkin Bölgesel Sivil Toplum İstişaresine de (Regional Civil Society Consultation) katılmıştır. Toplan-

tı, göçmen örgütleri, sendikalar, kadın örgütleri, inanç temelli örgütler ve Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan göçle ilgili küresel çerçevelerin uygulanmasını destekleyen medya kuruluşları da dâhil olmak üzere çeşitli sektörlerden aktörleri bir araya getirmiştir. KA'nın yakın zamanda katıldığı bir diğer etkinlik, Türkiye'deki göçmenlerin ve Suriyeli toplulukların durumunu anlatmak için Ocak 2020'de Ekvator'un Quito kentinde düzenlenen Sivil Toplum Günü Göç ve Kalkınma Küresel Forumu'dur.

Görüşülen kişiler, Suriyeli işçilerin ve özellikle Suriye'nin Roman nüfusu olan Domların, tüm kırılğan nüfuslar arasında en dezavantajlı, en kapalı ve korkmuş topluluk olduğunu vurgulamaktadır. Domlar, Suriyeliler de dâhil olmak üzere neredeyse tüm diğer gruplar tarafından ayrımcılığa uğramakta, hatta öldürülme korkusu taşımaktadırlar. Fakat tüm bu zorluklara ve onlara yardım etmek için gereken desteğe rağmen, bu topluluklar yabancılara açılmaktan korktukları için onlarla iletişim kurmak oldukça zordur. Bununla birlikte, sadece kendi toplulukları içinde bir lehçe konuştukları için bir dil engeli de söz konusudur. Ertan, mevsimlik tarım işçilerini ve göçebe toplulukları desteklemek isteyen kuruluşlar için dil bilmemenin ve kültürel özelliklerin/farklılıkların büyük bir zorluk olabileceğine inanıyor:

Bu dezavantajlı topluluklar için çalışan bazı kuruluşlar, bu insanlarla nasıl iletişim kuracakları, onların yanında nasıl davranacakları veya tam olarak ne söyleyecekleri konusunda kendilerini geliştirmeleri gerekiyor. Yabancı hissediyorlar, uzak hissediyorlar, donup kalıyorlar. İlişki kurma ve iletişim becerileri konusunda herhangi bir deneyimleri yok veya bunun için eğitim almıyorlar.

Kalkınma Atölyesi'nin yaklaşımına bir örnek vermek gerekirse, kuruluş sahadayken tercüman kullanmıyor. Bu gruplarla iletişim kurmak için Arapça ve/veya Kürtçe konuşan kişilerle birlikte sahada çalışıyorlar. KA'ya göre sahaya bir tercümanla gitmenin farklı bir etkisi var. KA'nın sahada başarılı olabilmesi için güven çok önemli bir

etken. On beş yıldan fazla süredir bu alanda çalışan Sinem, “Bu insanlar sizi sürekli test ediyorlar, onları anlamadığınızı ya da nasıl yaşadıklarını anlamadığınızda, susuyorlar, sizinle konuşmuyorlar, detayları paylaşmıyorlar hatta doğruyu bile söylemeyebilirler.” KA ekibi, bu topluluklarla bir araya gelmek için iletişim becerileri, yöntemleri ve taktikleri öğrenme ihtiyacının altını çiziyor.

Bu tür dezavantajlı toplulukları desteklemek için savunuculuk araçlarının geliştirilmesi gerektiğine inanıyorlar. Yaptıkları şeylerden bir tanesi de desteğe muhtaç nüfusun dilinde iletişim kurmak. Suriyeli tarım işçileri için Arapça ve Kürtçe bilgi kitapçıkları hazırladılar. “Ancak Suriyeli işçi grupları içerisindeki Kürtçe konuşan topluluk, Kürtçe metinleri nasıl okuyacağını bilmiyor. Arapça broşürü bize ver de komşumuzdan bizim için okumasını isteyelim dediler.” Bu nedenle, Kalkınma Atölyesi'nin başarılarından bir tanesi de önce Dom topluluklarının gerçekliği hakkında farkındalık yaratmak, tipik bürokrasinin onlar için geçerli olmadığını göstermek ve topluluk üyeleriyle temel hizmetler, sosyal haklar, sağlık, eğitim, engelli hakları ve insani yardım hakkında bilgi hizmetleri sağlamalarıdır. Ayrıca, bu topluluklara bilgi sağlamak için farklı dillerde kamuya açık bilgi alınabilecek telefon hatlarının kurulmasını savunuyorlar. Ertan'a göre:

Yetkililerin bu insanların gerçekliğini anlamalarını sağlamak konusunda başarılı olduk. Yüz yüze iletişime, gerçek etkilere inanıyoruz. Bu yüzden panellere gidiyoruz, insanlarla konuşuyoruz, başkaları bizi arayıp toplantı ve etkinliklere davet ediyor, hatta üniversitelerde konuşmacı olarak gidip konferanslar veriyoruz.

Sinem'e göre “Bir organizasyonun rolü sadece sorunları öne çıkarmak değil, çünkü o zaman insanları yormuş oluyorsunuz. Sorunlar hakkında farkındalık yaratmak yeterli değil. İnsanların modellere ihtiyacı var, çözüm görmek istiyorlar.” Büyük ölçekli iletişim kampanyaları için çok küçük olduklarını ve bunun yerine ilgili gruplar ve yetkililerle savunuculuk yapmaya odaklandıklarını söylüyorlar. Bu nedenle, KA kurulduğu günden bu yana, tanıtım materyallerine

çok önem vermiş, yüksek kalitede ve ilgili savunuculuk materyalleri üretmek için çok düşünmüş ve çaba harcamıştır.

Aynı zamanda bu raporlar ve materyaller hem yapılan çalışmaların hem de sosyal kalkınma uzmanı olarak onların da görünür olmasına yardımcı oluyor. Kendileri için çok etkili olan ağızdan ağıza network kurmanın bir sonucu olarak, diğer kuruluşlarla düzenli olarak iletişim kurduklarını söylüyorlar. Ayrıca, akıllı telefonlar ve WhatsApp gruplarının network kurmak ve iletişimde kalmak için yararlı olduğu kanıtlanmıştır. Ertan, “bilgi paylaşımı ve yaygınlaştırılması konusunda öğrenmemiz ve daha etkin olmamız gerekiyor” diyor.

KA’nın yayınları söz konusu olduğunda da kendine özgü bir yaklaşımı var. Yayınlarının ön kapağında logoları bulunmuyor, yalnızca arka kapağa küçük bir logo koyuyorlar. Sinem, bu kararın gerekçesini şöyle açıklıyor:

Bu, hedef gruplar ve amaçları ile ilgili —logomuzu istemiyoruz, KA veya uzmanlar için görünürlük istemiyoruz. Başkalarının bu bilgileri, araçları, yöntemleri kullanmalarını istiyoruz. Örneğin, mevsimlik tarımda insana yakıştır iş, çocuk hakları, okul iklimi vb. gibi ana temaları vurguluyoruz.

Oldukça basit ama aynı zamanda alışılmadık bir şekilde, ürettikleri bu savunuculuk materyallerinin tek başlarına sahibi olmak istemiyorlar. STK için raporun içeriği, araştırma ve saha deneyimleri önemli. Ek olarak ve yine alışılmadık bir şekilde, yayınları telif hakkına tabi olmadığından yayımlandıktan sonra kamu malı haline geliyor. Bu kararın kendisi bile, diğer kuruluşların raporlardan elde edilen bilgileri kullanmasını ve araştırmalarını paylaşmasını istedikleri için önemli bir savunuculuk stratejisidir. Sinem umutla gülümseyerek “ve belki de bilgi paylaşımı için bir rol model olarak yaklaşımımızı benimseyin,” diyor. Ona göre, “gerçek bir değişim istiyorsanız kalıpların dışında düşünmeli ve sisteme direnmelisiniz.”

Şekil 6.2, Türkiye kamuoyu için insan haklarına saygılı ve insan haklarını koruyan sürdürülebilir, katılımcı, demokratik ve şeffaf bir toplumsal

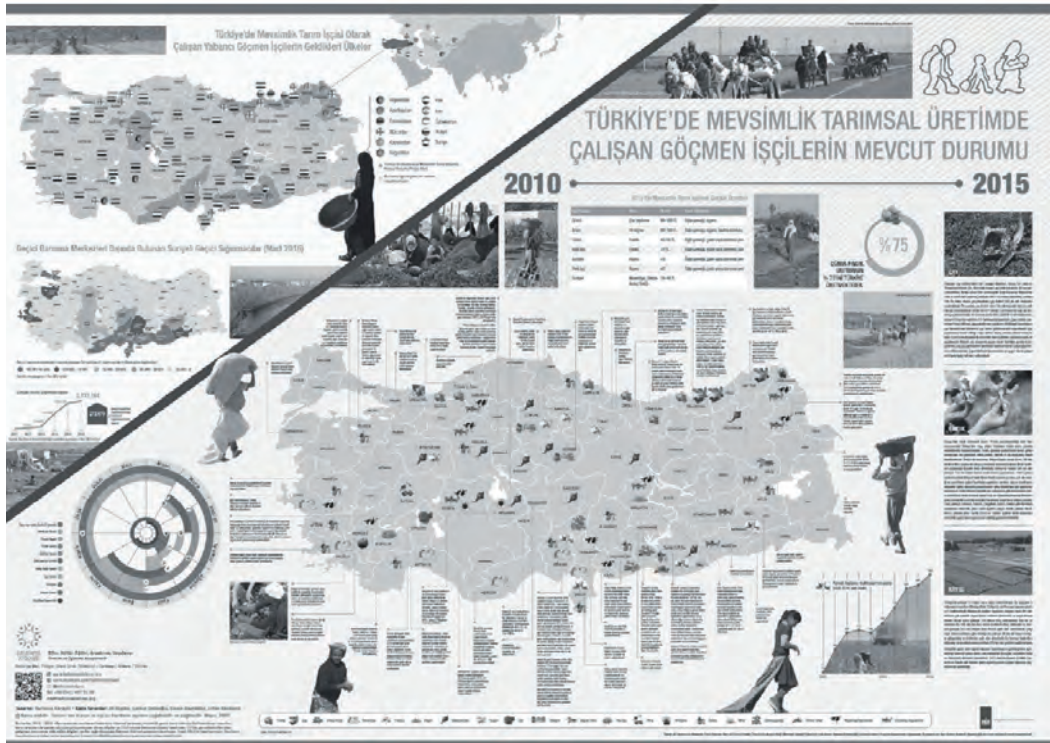
kalkınmanın inşası için mevsimlik gezici tarım işçilerinin her gün karşı karşıya kaldıkları yoksunluk ve ayrımcılığı görünür kılmayı hedefleyen bir haritayı göstermektedir. Bu harita, sadece KA tarafından değil, aynı zamanda çeşitli BM kuruluşları, ECHO, Goal Global dâhil uluslararası kuruluşlar, Türkiye’deki hak-temelli ve insani yardım alanında yer alan STK’lar ve akademisyenler tarafından göçmenlerin temel insan haklarının ihlalini önlemeye ve yaşam ve çalışma koşullarını iyileştirmeye yönelik kanıta dayalı savunuculuk ve sonuç odaklı sosyal politika araçları geliştirilmesi için kullanılmıştır.

Ertan ve Sinem ile medya ilişkilerinin rolü üzerine de konuştuk. Onlara göre, ülkedeki geleneksel medya kuruluşlarının bağımsız olmaması son yıllarda bir zorluk teşkil ediyor. Bununla birlikte, sosyal medya ve dijital platformlar giderek daha önemli ve etkili hale geliyor. Yine de, bu platformların gücünün farkında olsalar da, bu hesapları yönetmek için gerekli olan insan kaynağı - ilgili personel eksikliği nedeniyle sosyal medyayı stratejik olarak kullanmada zayıf kalıyorlar. Sinem’e göre;

Böyle bir pozisyon için gerçekten ödeme yapamayız, ayrıca daimi personelimiz yok - bu bizim çalışma modelimiz değil. Bazen kısa süreli projelerde iletişim veya savunuculuk uzmanları ile çalışıyoruz, bunu özellikle bütçe kalemi olarak yazıyoruz. Ayrıca veri görselleştirme için bir grafik tasarımcı ile kısa süreli çalışıyoruz.

Ayrıca, sadece yaptıkları, devam eden projeler veya süreçler hakkında paylaşımda bulunan diğer kişileri de eleştiriyorlar. Sinem, “Bazen sadece ‘biz bunu düzenledik, büyükelçimiz böyle söyledi’ diye yazıyorlar. Ama asıl önemli olan çalışmalarınla insanların hayatlarını nasıl etkiledin?” Onlar için gerçekten önemli olan somut sonuçlar, spesifik projelerinin neler başardığı hakkında bilgi yayınlamak. Sahadaki insanların, kırılgan/dezavantajlı toplulukların neye ihtiyacı olduğunu anlamak, anlamlı işler yapmak ve değişime ulaşmak için becerilere, kapasiteye, niteliklere ve uzmanlıklara sahip olmaları gerektiğini savunuyorlar. Özellikle Sinem, aktif bir Facebook hesabı

Şekil 2 Türkiye'de mevsimlik tarımsal üretimde göçmen işçilerin durum analizi (2010–2015).

tutmak adına sosyal medyayı kullanma konusunda oldukça eleştirel bir noktada duruyor. “*Sosyal medyada istediğinizi yayınlayın, ancak sadece bununla anlamlı sonuçlar elde edemezsiniz.*” Bu da sosyal medyanın stratejik olarak kullanılması ve dijital medya niteliklerine sahip olan bir kişi, kendini işine adanmış bir kişi tarafından yönetilmesi gerektiğine işaret ediyor.

Temel Zorluklar ve Öneriler

Karşılaştıkları zorlukları sıralamaları istendiğinde, ilk bahsettikleri konulardan biri dezavantajlı grupların çocuklarına eğitim sağlama ihtiyacı olmuştur. Ancak, bu konuda sadece geleneksel/bilinen çözümlerle hareket edilmesine karşı uyarıyorlar. Ertan, *“Topluluğun gerçek ve günlük ihtiyaçlarına yönelik modeller geliştirmezseniz,*

bir fark yaratmayacaktır” diyor. Ertan’a göre kuruluşlar, toplumun yaşamını etkilemek için yerel aktörlerin (hükümet yetkilileri, yerel yöneticiler, STK’lar, akademisyenler vb.) kapasitesini geliştirmek için yerel düzeyde çözümler geliştirmelidir.

Sinem'in vurguladığı bir diğer nokta ise “acıamak”. *“Bu çocuklara veya insanlara acımayın— mağduriyeti teşvik etmek istemezsiniz, bu onların hayatı, gerçeği ve hayat devam ediyor.”* Türkiye’de, fındık hasadında çalışan çocuk işçiler ile ilgili BBC’de yer alan, daha sonra New York Times’da da yayımlanan ve kendilerinden yorum yapmaları istenen bir haberden bahsediyorlar. *“Sorduğumuz sorular, uluslararası bir gazetede bununla ilgili haber çıkması çocuklara yardım eder mi etmez mi? Değişim getirecek mi, okullarına geri dönecekler mi? Sorduğumuz sorular bunlar,”* diyor Ertan, kamuoyuna bir açıklama yapmaya karar verirken. Savunuculuk yapmak için bu tür fırsatları kullanmaya çalışıyorlar. Sinem devam

ediyor: “Biz yapmazsak başka kim yapacak diye de soruyoruz. Sorumluluk hissediyoruz. Bir hayatı değiştirebilmek bile!” Bu nedenle uluslararası kuruluşlardaki görevlerine asla geri dönmeyeceklerini söylüyorlar. Oradaki yaşamları bu kadar doğrudan etkilemek zor.

STK’ları arasında işbirliği eksikliği Sinem ve Ertan tarafından altı çizilen diğer bir zorluk alanıdır. Her ikisi de Türkiye’deki STK’ların hem kendi aralarında hem de diğer kuruluşlarla işbirliğini zorlaştıracak şekilde alansal olduklarını düşünüyorlar. Büyük uluslararası kuruluşların katı yönergeleri, detaylara önem veren prosedürleri ve bazen çok fazla bürokrasi ve evrak işi gerektirdiğinden dolayı çalışmanın zor olabileceğini kişisel deneyimlerinden biliyorlar. Ertan “Ortak hedeflerimiz bizi birlikte çalışmaya, aynı bakış açısına ve sağduyuya sahip olmaya sevk etmelidir. Kurumsal kimliklerimizi bir kenara bırakıp ortak misyona odaklanmamız gerekiyor.”

Sosyal kalkınma alanında çalışan sivil toplum örgütlerine önerileri sorulduğunda, en dezavantajlı ve kırılgan gruplarla çalışmanın zorluklarını bilen biri olarak Ertan’ın ilk tavsiyesi “Domlara daha fazla ilgi gösterin ve onlarla nasıl çalışacağınızı öğrenin” oluyor. Sinem hemen ardından giriyor ve daha fazla iş birliğine duyulan ihtiyacın altını çiziyor:

Etkiyi arttırmak için diğer kuruluşlarla ortaklıklar gerekli. Yeni beceriler kazanmak için güçlü yönlerimizi ve bilgi birikimimizi birleştirmemiz gerekiyor. İşbirlikleri sadece onlar için bir eğitim yaptığımız veya bir araştırma raporu ürettiğimiz proje veya faaliyet bazlı ortaklıklarla sınırlı kalmamalıdır.

Ertan ve Sinem, sürecin başından itibaren birlikte çalışmaları gerektiğine ya da uzmanlıklarına veya görev tanımlarına göre etkin bir ekip çalışmasına katılmaları gerektiğine inanıyorlar. Vurguladıkları bir diğer nokta ise devletle daha güçlü ilişkilere duyulan ihtiyaç. KA, kamunun sivil toplumla çalışmaya pek hevesli olmaması nedeniyle küçük adımlarla kamu ile çalışmaya başladı. Ertan bunun değişmesi gerektiğine inanıyor. Devletin ye-

relde, belediye düzeyinde bilgi paylaşımı ve işbirlikleri ile STK’larla işbirliği yapmaya başlamasıyla değişimin başladığını belirtiyor. Önümüzdeki birkaç yıl içinde bu değişikliği görmeyi umuyor. Ertan:

Günün sonunda insan haklarının sağlanması ve hizmet sunumunda kamu kurumlarına görev ve sorumluluklar düşmektedir. Gerekli herhangi bir değişiklik için merkezi veya yerel düzeydeki hükümet yetkilileriyle birlikte çalışmanız gerekir. Kritik olan, STK’ların bu tür iş birlikleri sırasında bağımsızlıklarını, bütünlüklerini ve özgünlüklerini korumalarıdır.

Sinem ve Ertan’a sorduğumuz önemli bir nokta ise Türkiye’deki çok sayıda sistematik zorluklara ve sosyal sorunlara rağmen en dezavantajlı ve kırılgan topluluklarla ve onlar için çalışmaya devam etme motivasyonları. Kendilerini nasıl motive ettiklerini sorduğumuzda yanıt kısa ve basitti: “Bu bir çağrı.” Ertan, “Bizi besleyen, halkla, sivil toplum kuruluşlarıyla, kamu kurumlarıyla, üniversite öğrencileriyle bir arada olmak, temele inmek, sahada olmak, onların hayatlarına dokunmak” diye açıklıyor. Buradaki en önemli nokta kişinin işini sevmesi ve bu insanlara karşı sorumluluk hissetmesidir. Tutku ve azim, bu çok ödüllendirici çalışmanın temelini oluşturuyor gibi görünüyor. Sinem rolü hakkında tutkulu hissediyor:

İnsan haklarına dayalı bir rolümüz var-bunu yapmak zorunda hissediyorsunuz. Bu insanlara gözlerimizi kapatamayız. Sahaya inmeliyiz. Bu insanlarla birlikte olmalıyız. Sahada travma geçiriyoruz ama bu bir yandan da hayatımızın en tatmin edici anları.

KA ekibinin vurguladığı ana konulardan biri, sahada evde hissetme kavramıdır. Buna “gönüllü olmak değil - gönlünü koymak” diyorlar. KA ekip üyeleri çalışma konularını, zorluklarını ve hedef gruplarını biliyorlar, ancak en çok değeri topluluk yapılarında oluşturdukları güvene veriyorlar. Her iki taraf da her birinin neler sunabileceğini biliyor. Her zaman ideal olmasa da bu çözümler STK çalışmalarının gerçekliğini yansıtır ve şeffaflık

sürdürülebilir ilişkiler için çok önemli bir rol oynamaya devam ediyor.

KA'nın vurguladığı bir diğer önemli nokta ise kolektif üretim ve dayanışma eğilimleri - bu da hiyerarşik bir yapı veya pozisyona dayalı otorite olmadan birlikte yaratma demek. STK'ların özellikle kendilerini değil, sorunları öne çıkarmaları gerektiğini vurguluyorlar. Ancak bunu, devasa uluslararası sivil toplum kuruluşu kıyasla yerel ve nispeten daha küçük bir STK olarak yapmaya çalıştıkları için daha fazla işbirliğine gerek duyuyorlar. Sadece uygulayıcı ortak olarak görülmek değil, aynı zamanda kapsamlı deneyime ve alanda daha derin bilgiye sahip olduklarından proje planlama ve geliştirmeye en başından dahil olmaları gerektiğine inanıyorlar. KA ekip üyeleri, işbirliği ihtiyacının kaynaklar için rekabetten daha ağır basması gerektiğini ve sahadan öğrenilenleri paylaşmanın ve savunuculuğun işbirliği süreçlerinin özünü oluşturması gerektiğini düşünüyor.

Bununla birlikte gelen zorluklardan biri, projelerin sahipliği ve yönetimi ile mevcut sınırlı fonlar konusunda STK'lar arasındaki rekabet. Mackreath ve Sagnic (2017), Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları üzerine yaptıkları bir çalışmada, rekabetin esas olarak politik farklılıklardan veya kaynak mücadelesinden kaynaklandığını vurgulamaktadır. Bu politik boyuttan ve hükümete yakınlıktan da çalışmamızda bahsedilmiştir, ancak bu zorluğun çözümü yalnızca farklılıkları bir kenara bırakma ve bu kırılgan toplulukların ihtiyaçlarına odaklanma isteği olabilir. Akar ve Erdoğan'nun (2019) belirttiği gibi, özellikle mülteci ve göçmenlerin yerleşimi ve entegrasyonu konusu, politika yapıcılar, uygulayıcılar ve STK'lar arasında istihdam, eğitim ve sağlık dahil olmak üzere çeşitli alanlarda kapsamlı ve titiz çabalar ve güçlendirilmiş işbirliği ile birleşik bir cepheyi gerektirmektedir.

Daha fazla ilerleme ve işbirliği için vurguladıkları bir diğer kilit alan, etkili savunuculuk için hükümet ilişkilerinin güçlendirilmesi ihtiyacıdır. Mevcut politikaların uygulanması söz konusu olduğunda, yerel aktörler ve karar vericilerle yakın çalışmak çok önemli. Bu nedenle yerel

yönetimlerle iyi ilişkilerin sağlanması, etkin STK çalışmaları için elzem öneme sahip. Bunlarla birlikte, etnik azınlıkların medyada görünürlüğünü artırmak ve hedef gruplar için olumlu bir görünüm oluşturmak, kâr amacı gütmeyen kuruluşların sosyal değişim getirmesi için önemli hususlar olarak ortaya çıkmaktadır. Dezavantajlı gruplar hakkında farkındalık yaratmak ve toplumdaki kabullerini artırmak söz konusu olduğunda, politika yapıcılarının yanı sıra kamuoyunu da etkilemek kritik öneme sahiptir. Daha önceki çalışmalarla da paralel olarak (örneğin, Ihlen et al., 2015), STK'ların yerel medyayla etkileşime girdiklerinde, basın bültenleri-açıklamaları ve medyada olumlu yer almayı kolaylaştırmak için çarpıcı görseller sağlamak gibi çeşitli araçları stratejik olarak kullandıklarında daha etkili oldukları sonucuna varıyoruz. Buna ek olarak, KA, iletişim materyallerini telifsiz ve ücretsiz hale getirerek bir savunuculuk aracı olarak kullanmaktadır.

Son Sözler

Savunuculuğun birçok teorik tanımı ve adım adım nasıl-yapılır kılavuzları olsa da en dezavantajlı ve kırılgan gruplardan bazılarıyla çalışan özel bir sivil toplum kuruluşu tarafından belirli bir ulusal bağlamda savunuculuğun nasıl işlediğini anlamak hem akademisyenler için hem de uygulayıcılar için önemli dersler sağlayabilir. Araştırmamız, KA'nın Türkiye'deki dezavantajlı grupları desteklemeye yönelik iletişim ve savunuculuk çabalarını anlamaya odaklandı. Ana stratejilerini tartışmaya açarak savunuculuk yapma ve sosyal değişimi teşvik etme konusunda karşılaştıkları zorlukları belirlemeye çalıştık.

Her iki görüşmeci de birlikte çalışılan grupların özelliklerini ve bağlamını derinlemesine anlamının iletişim ve savunuculukta başarı için kritik olduğunu belirtmiştir. Bu grupların endişelerini, korkularını ve onlar için nelerin önemli olduğunun farkında olunması gereklidir. Özellikle onlarla ana dillerinde iletişim kurmak güven oluşturmak için çok önemlidir. Ayrıca, farkındalık yaratmak ve ele alınması gereken sorunları vurgu-

lamak için araştırma sonuçlarını ve savunuculuk materyallerini diğer tüm kuruluşlarla paylaşmak ki bunlar görüşmecilerimize göre savunuculuğun özüdür, oldukça önemlidir. KA, yalnızca proje çıktılarını listelemek ve modeller veya çözüme dayalı öneriler sunmakla kalmayıp, yarattıkları etki hakkında iletişim kurmaya inanmaktadır.

Karşılaştıkları zorluklar söz konusu olduğunda, iletişim yönetimi, medya ilişkileri ve insan kaynakları konuları önemli sorunlardır. KA tam zamanlı çalışma pratikleri sınırlı olduğundan, özellikle medya ile iletişim kurmaya veya sosyal medya hesaplarını etkin bir şekilde yönetmeye odaklanmış birisine sahip olmamak onlar için bir tür zorluktur. Ne zaman bir iletişim veya görünürlük fırsatı ortaya çıksa, KA bunu değişimi teşvik etmek amacıyla savunuculuk için kullanmayı amaçlamaktadır. Ek olarak, yerel ve topluluk bazlı veya bağlama özel çözümler sunmak programların başarısı ve sürdürülebilirliği için görüşmecilerin üzerinde durduğu bir konudur. Yerel bilgi birikimi değerlidir ve savunuculuk çalışmalarında ve iletişimde kullanılması gerekir. Diğer bir ana zorluk, hükümet veya diğer uluslararası kuruluşlarla çalışma ve iş birliği yapmaktır. KA ekibi işbirliğine dayalı olmayan ortaklıklar ve planlama aşamasından itibaren projelerde yer almamaktan şikâyetçidir. Önerdikleri çözümlerden biri, sahadan kapsamlı deneyim ve bağlamsal bilgi getirdikleri, böylece bu toplulukların ihtiyaçlarının gerçekçi bir görüntüsünü sağlayabildikleri için proje yazma aşamasına dâhil olmaktır.

Kendine özgü bir yapıya sahip olan ve Suriyeli Domlar da dâhil olmak üzere Türkiye'deki en kırılgan göçmen gruplar adına savunuculuk yapan bir STK'ya (Kalkınma Atölyesi Kooperatifi) odaklanırken, bu araştırmanın bulgularının diğer benzeri çalışmalar için geçerli olduğuna inanıyoruz. Bu nedenle, vaka çalışması diğer benzer STK'lar için bir ilham kaynağı olabilir. Ancak aynı zamanda kooperatif geçmişinde yer alan birçok başarılı projeye rağmen, sosyal değişimi sağlamada hâlâ birçok zorlukla karşı karşıya kaldığı ve daha fazla ilerleme için alana ihtiyaçları olduğu vurgulanmalıdır.

Bu vaka çalışması, Türkiye'deki dezavantajlı ve kırılgan nüfuslar adına savunuculuk çalışmalarının derinlemesine anlaşılmasını sağlamakla birlikte, aynı zamanda tüm sosyal kalkınma STK'larına homojen varlıklar olarak görülmesine karşı uyarıda bulunmaktadır. Sangar ve Meyer'in (2018) belirttiği gibi, "literatürün çoğu, diğer STK'lara ve uluslararası STK'lar (INGO'lar) arasındaki farklılıklara yeterince dikkat etmeden yalnızca Küresel Kuzey'de yerleşik büyük uluslararası STK'lardan bahseder" (s. 192). Bu nedenle, bu çalışma, dezavantajlı ve kırılgan gruplar için etkin bir şekilde çalışan bir kooperatif yapısında oluşturulmuş benzersiz bir STK'yı ele almaktadır. Dezavantajlı topluluklarla çalışan STK'ların deneyimlerinden ders almak, üçüncü sektörde savunuculuk ve iletişim konusunda gelişen literatüre katkıda bulunacaktır. Bir STK'nın toplum ilişkileri ve savunuculuk faaliyetlerinde nasıl başarılı olduğunu incelemek, Türkiye'deki STK sahnesindeki zorluklara ve fırsatlara ışık tutmanın yanı sıra diğer ulusal bağlamlara aktarılabilir dersler de sağlayabilir.

Teşekkür Bölümü

Bu proje, ABD Pennsylvania Eyalet Üniversitesi'ndeki Bellisario College of Communications'daki Arthur W. Page Center'dan Page Legacy Scholar Grant tarafından desteklenmiştir. Bu materyalde ifade edilen herhangi bir görüş, bulgu ve sonuç veya tavsiye yazarlara aittir ve Pennsylvania Eyalet Üniversitesi'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İzin yazısı:

Giving Voice to the Voiceless: The Case of Development Workshop Collective in Turkey, Ozdora-Aksak, E., & Dimitrova, D./ Source, G. (ed.) Copyright (©2022). Reproduced by permission of Taylor & Francis Group and the Licensor PL-Sclear.

KALKINMA
ATÖLYESİ

Çankaya Mah. Üsküp Cad. No: 16/14 Çankaya - Ankara

/kalkinmaatolyesi

/kalkinmatolyesi

/kalkinmaatolyesi

info@ka.org.tr

www.ka.org.tr

